

Referat

Fra møte i hovedkomiteen

Dato: 20.9.2023, kl. 9.00-15.30

Sted: Digitalt møte

Møteleder: Inger-Lise Steffensen

Deltakere:

Hovedkomiteen: Inger-Lise Steffensen, Gaute Velle, Marianne Stenrød, Monica Sanden, Helle Katrine Knutsen, Håvard Steinshamn, Tor Strand, Bjørnar Ytrehus, Trine Husøy, Elisabeth Madslie, May-Guri Sæthre, Hugo de Boer

Forfall: Taran O. Skjerdal, Espen Rimstad

Sekretariatet: Harald J. Gjein, Merethe Aasmo-Finne, Hilde Mellegård, Danica Grahek-Ogden, Dean Basic, Nana Yaa Boahene, Jo S. Hermansen, Ingrid M. Høie, Anne Marthe Jevnaker, Tanya S. Kristiansen, Martin Malmstrøm, Bente Mangschou, Gro Haarklou Mathisen, Christine L. Parr, Kristin Opdal Seljetun, Ville E. Sipinen, Siamak Pour Yazdankhah

Observatører:

Kari Bryhni (Mattilsynet), Ingvild Riisberg (Miljødirektoratet), Åsa Borg Pedersen (Miljødirektoratet, sak 7)

Foredragsholder:

Anna Wargelius, Havforskningsinstituttet

1. Velkommen, fravær, habilitet og godtgjøring

Hovedkomiteens leder Inger-Lise Steffensen ønsket velkommen til årets tredje møte i hovedkomiteen. Ingen av medlemmene hadde noe å melde til spørsmål om habilitet i dagens møte.

2. Godkjenning av møteinnkalling og dagsorden

Komiteen hadde ingen anmerkninger til møteinnkallingen. Dagsorden ble godkjent uten merknader. En eventuelt sak meldt inn.

3. Oppfølging fra HK-møtet 31.05.23

Sammensetning av prosjektgruppe versus godkjenningsgruppe

Saken er en oppfølging fra hovedkomiteens møte 31. mai. Saksnotatet til møtet 20. september inneholdt en beskrivelse av godkjenningsgrupper, godkjenningsprosess, roller og ansvar, samt bakgrunnen for at saken tas opp på møtet. Innspill/argumenter som var kommet inn i forkant av møtet var også inkludert i saksnotatet.

VKMs sekretariat innledet om saken på møtet. Hovedkomiteen hadde en god og utfyllende diskusjon om ulike sider av saken, og mulige konsekvenser av ulike løsninger. I oppsummeringen etter diskusjonen ble det besluttet at saken bør diskuteres på neste møte i november. Hovedkomiteen kom derfor ikke med en tilrådning i dette møtet.

VKM og forskningsetikkloven

VKMs sekretariat har sendt en henvendelse til Helse- og omsorgsdepartementet om komiteen omfattes av lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven), og om det eventuelt vil være aktuelt å inkludere forskningsetiske forhold i VKMs vedtekter og rutiner. Det er også rettet en henvendelse til Folkehelseinstituttet angående denne saken. Hovedkomiteen vil bli orientert når det foreligger tilbakemeldinger til sekretariatet.

4. Nytt fra sekretariatet

Harald Gjein orienterte om følgende saker:

- Endringer i personalet i VKMs sekretariat.
- Samarbeid med EFSA.
- Evaluering av VKM. Evalueringen blir utført av DFØ og er forventet ferdigstilt innen utgangen av april 2024.

5. Orientering om NOU 2023:18 - Genteknologi i en bærekraftig fremtid

I november 2020 satte daværende regjering ned et offentlig utvalg (Genteknologiutvalget) som skulle oppdatere kunnskapsgrunnlaget om genteknologi, nye metoder og genmodifiserte organismer. Utvalget, som var bredt faglig sammensatt, fikk i oppgave å utrede spørsmål knyttet til framstilling og utsetting av genmodifiserte organismer i naturen, og annen omsetning og innesluttet bruk av slike organismer som reguleres av genteknologiloven. Genteknologiutvalget ble også bedt om å vurdere og beskrive risikoaspekt – spesielt knyttet til nye teknikker, samt utrede og vurdere om dagens lovverk og praksis bør justeres for å sikre at den teknologiske utviklingen kommer samfunnet til gode, uten skade på helse og miljø. Hele utvalgets mandat kan leses [HER](#).

På møtet presenterte Anna Wargelius, utvalgsleder og forskningssjef ved Havforskningsinstituttet, hovedpunktene fra Genteknologiutvalgets utredning. En foreløpig utgave av [Genteknologi i en bærekraftig fremtid \(NOU 2023:18\)](#) ble lagt fram for politisk

ledelse i Klima- og miljødepartementet 6. juni i år. En endelig versjon av utredningen vil foreligge i løpet av høsten, og vil danne grunnlaget for en tre måneders offentlig høring.

6. Dialogmøte mellom Mattilsynet, Miljødirektoratet og VKM 1.11.23.

Sekretariatet har avtalt møte på ledernivå mellom Mattilsynet og Miljødirektoratet 1. november. To av temaene som skal diskuteres på fellesmøtet er henholdsvis 1) aktuelle tema for framtidige fellesbestillinger og 2) datatilgang i arbeidet med risikovurderinger i VKM. Sekretariatet i VKM ønsket innspill fra hovedkomiteen på møtet.

Tema for framtidige fellesbestillinger

Før diskusjonen med innspill fra hovedkomiteen, innledet Kari Bryhni, Mattilsynet med at det må være en klar hensikt/retning for alle bestillinger til VKM. Mattilsynet har stor oppmerksomhet på regelverksendringer og kunnskapsbehov i lys av EUs grønne giv. For tilsynet er det viktig at det er fokus på særnorske forhold, og at det ikke gjøres dobbeltarbeid med EFSA. Ingvild Riisberg fra Miljødirektoratet viste også til behov for kunnskapsgrunnlag i forbindelse med oppfølging av internasjonale prosesser/avtaler og regelverksendringer i EU. KLDs tildelingsbrev setter rammene og prioriteringene for direktoratets arbeid.

Av relevante tverrfaglige og tverrsektorielle problemstillinger og kunnskapsbehov der VKM kan bidra med risikovurderinger og kunnskapsoppsummeringer for forvaltningen, løftet flere av hovedkomiteens medlemmer kunnskapsbehov knyttet til det grønne skiftet og overgangen til en mer bærekraftig matproduksjon. Stikkord er fokus på matsystemer (både blå og grønn sektor), særnorske forhold, én helse-perspektivet, bærekraftig fôrproduksjon sirkulærøkonomi og havbruk (mattrygghet, miljø, dyrehelse og -velferd).

Datatilgang i arbeidet med risikovurderinger

Tilgang til relevante data er essensielt for at VKM skal kunne levere risikovurderinger og andre vitenskapelige vurderinger til sine oppdragsgivere. VKM identifiserer en rekke datamangler og kunnskapshull i sitt arbeid med risikovurderinger og kunnskapsoppsummeringer. Tidligere er resirkulering av ressurser til nye gjødsel- og jordforbedringsprodukter meldt inn fra medlemmer til VKMs sekretariat som et område der det er gjentakende behov for bedre tilgang til data. På møtet 20. September ønsket sekretariatet innspill fra Hovedkomiteen på fagområder der tilgang på nødvendige data er utfordrende, og der bedre tilgang vil kunne styrke fremtidige vitenskapelige vurderinger.

Ett av innspill gikk ut på at det er mye data innen kontaminanter i sjømat som er utdatert, og at det vil være viktig med oppdaterte data når klimaet endrer seg, og nye produksjonsformer og fôringredienser tas i bruk. Et annet innspill omhandlet tilgang til data fra større importører, blant annet på import og salg av ulike planteprodukter.

Det ble også nevnt at det er utfordringer med å få forskningsfinansiering for å fremskaffe relevante forekomstdata. Det kom innspill på at det generelt er et stort behov for oppdaterte forekomstdata (knyttet til både landbruk og hav), og at dette er viktig for at VKM skal kunne foreta solide vitenskapelige vurderinger. Et annet innspill omhandlet at det er dialog om bedre utveksling av data med næring, f.eks innen kjøttkontrollen.

7. Nytt fra VKMs oppdragsgivere

Miljødirektoratet

Miljødirektoratet ved Åsa Pedersen orienterte hovedkomiteen om direktoratets arbeid med fremmede arter. Hun viste innledningsvis til det regulatoriske rammeverket som omfatter naturmangfoldloven med forskrifter, bla. forskrift om fremmede organismer. Sentralt i direktoratets arbeid med disse spørsmålene står *Tiltaksplanen for bekjempelse av fremmede skadelige organismer* (2020-2025). Den tverrsektorielle planen følger opp nasjonale og internasjonale føringer, og fastsetter mål og tiltak for å begrense innførselen, spredningen og negative effekter av fremmede organismer i Norge.

Pedersen viste til at VKMs vurderinger er viktige for direktoratets arbeid med forskrift om fremmede organismer, inkludert saksbehandling av søknader om innførsel og utsetting. Det jobbes med å få etablert et løpende oppdrag knyttet til disse søknadene. VKM har også en sentral rolle som kunnskapsleverandør i forbindelse med forvaltning av og tiltak mot enkeltarter, og for tverrsektorielt arbeid på fremmede organismer. Som en del av oppfølgingen av tiltaksplanen er VKM i gang med første deloppdrag av en fellesbestilling fra Mattilsynet og Miljødirektoratet om tiltak for å begrense innførsel av fremmede, skadelige organismer som blindpassasjerer ved import av plantemateriale med ulike typer vekstmedier. Første delleveranse omfatter risiko for plantehelse. Som en del av *Tiltaksplanen for ville pollinerende insekter* har Miljødirektoratet bedt VKM om en kunnskapsoppsummering om mulige effekter av hold av honningbier på ville pollinatorer.

Åsa Borg viste også til at ett av målene i det globale Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfold («Naturavtalen»), vedtatt under konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) i desember 2022, handler om fremmede arter. Identifikasjon og håndtering av introduksjonsveier, samt konkrete krav om reduksjon av introduksjonsrater står sentralt i arbeidet med å nå dette målet.

Det første globale rapporten om fremmede arter ble publisert av det internasjonale naturpanelet, IPBES, i september. Rapporten viser at antall invasjoner av fremmede arter øker globalt og forventes å øke framover. Anslagsvis 37000 av verdens arter er nå spredd utover sin naturlige utbredelse på grunn av menneskelig aktivitet, av disse er det registrert negativ effekt for 3500. Fremmedartslista for Norge, som ble publisert av Artsdatabanken i august, viser samme tendens. Av 2342 arter som ble vurdert med hensyn på økologisk risiko ble nærmere 20 prosent vurdert til å være i kategorien høy risiko (HI) eller svært høy risiko (SE). Generelt er det en trend mot høyere kategori siden forrige vurdering i 2018, og en

rekke arter som ble identifisert som dørstokkarter for fem år siden er nå etablert i norsk natur.

Miljødirektoratet vil ha økt oppmerksomhet på dørstokkarter, introduksjonsveier og tidlig innsats framover. Dette gjelder både i forskriftsarbeidet og i oppfølgingen av Naturavtalen.

Mattilsynet

Kari Bryhni (Mattilsynet) orienterte om NORM-VET-rapporten for 2022. NORM-VET er en forkortelse for "Norsk overvåkingsprogram for antibiotikaresistens i mikrober fra fôr, dyr og næringsmidler", og rapporten presenterer data om forekomst av antibiotikaresistens og forbruk av antibiotika både til dyr og mennesker. Rapporten for 2022 viser at situasjonen i Norge er god, og at forbruket av antibiotika i norsk dyrehold er lavt sammenlignet med andre land. Bryhni løftet frem det gode samarbeidet mellom Mattilsynet og Veterinærinstituttet, samt næringen.

Bryhni nevnte også at Mattilsynet har fokus på overvåkning og trusler fra fremmede stater og sårbarhet i organisasjonen i den forbindelse.

Mattilsynet er for øvrig i prosess med å vurdere og prioritere fremtidige bestillinger til VKM. Bryhni bidrar også inn fra Mattilsynet i evalueringen av VKM (utføres av DFØ).

Helsedirektoratet

Ole Berg fra Helsedirektoratet hadde ikke anledning til å delta på møtet. Mellegård (VKMs sekretariat) orienterte om at Helsedirektoratet og VKM er i dialog om mulig oppdrag i kjølvannet av nye nordiske næringsstoffanbefalingene, og i forbindelse med at direktoratet skal revidere de norske kostrådene.

8. Hovedkomiteens utferd til Parma 21.-23.11.23

Harald Gjein (VKM) presenterte utkast til agenda for fellesmøtet mellom EFSA Scientific Committee (SC) og VKMs hovedkomité. Hovedkomiteen kom med innspill til agendaen på punktene om Ën helse, kunstig intelligens og fremtidig samarbeid mellom EFSA og VKM. VKMs sekretariat tar med innspillene i utformingen av revidert utkast til agenda, som skal sendes over til koordinator for EFSA SC.

Hilde Mellegård (VKM) gikk gjennom det praktiske rundt reisen til Parma.

9. Runde rundt bordet

Faggrupelederne orienterte kort om pågående og kommende oppdrag, samt andre aktuelle saker i sine respektive faggrupper.

10. Eventuelt

Et regjeringsoppnevnt utvalg - totalberedskapskommisjonen, med oppdrag å vurdere hvordan de samlede beredskapsressursene i Norge kan benyttes best mulig, leverte sin rapport 5. juni i år. Rapporten berører flere av VKMs ansvarsområder, og Gaute Velle ønsket å høre om det er aktuelt at VKM bidrar inn i den offentlige høringen. Harald Gjein viste til at VKM på generell basis er tilbakeholden med å delta i slike høringer. Sekretariatet vil ta en vurdering av dette i etterkant av møtet.

11. Nye møtedatoer

Møtedatoer våren 2024:

Onsdag 28. februar (digitalt møte) og mandag 27. mai ble foreslått som møtedatoer for første halvdel av 2024. Sekretariatet tar eventuelle tilbakemeldinger på datoforslag innen en uke, og vil sende ut kalenderinvitasjoner etter dette.